

Om Romanen.

57

Afhandling

som med vidberömda Philos. Facultetens
tillstånd

under inseende af

MAG. PEHR DAN. AMAD. ATTERBOM

Professor i Ästhetiken och Vitterheten, Ridd. af K. N. O.

En af de Aderton i Svenska Akademien,

Ledamot af Kongl. Vet. Soc. i Upsala och med flera Lärda Samfund

för

Philosophiska Graden

författad och utgifven

af

C. J. BACKMAN

af Uplands Nation

kommer att offentlig försvaras

på Gustavianska Lärosalen den 6 Juni 1851

p. v. t. e. m.

Upsala 1851.

P. Hanselli.

O m R o m a n e n.

I en tid sådan som denna, då, åtminstone inom vårt fädernesland, *Romanen* är snart sagt den enda konstform, i hvilken poesien kan sägas hafva visat något tecken till ett friskare och mera fullkomligt lif; torde det ej vara utan intresse, att närmare undersöka denna diktarts inre natur och väsende; för att genom dess utredande och utveckling, så vidt möjligt är, skaffa sig en någorlunda säker ledning genom all den förvirring, allt det kaotiska virrvarr, som, genom en så öfvermåttan rik produktion uppstått inom detta fält af litteraturens område.

Att med ledning af de yppersta alstren inom denna litteratur, samt af de utmärktaste Æsthetikers reflexioner och anmärkningar häröfver söka sprida någon dager öfver detta ämne, skulle, tillika med ett försök till framställning af Romanens uppkomst och utveckling till nyare tider, vara den egentliga uppgiften för denna afhandling.

Att Romanen bör hänföras till den *Episka* diktkonsten, kunna vi till en början antaga för afgjordt, utan att här inlåta oss i någon vidlyftigare deduktion deraf; helst det i det följande, då vi gå att undersöka och utveckla Romanens väsende, lätteligen kan inses.

Att Romanen dock är något helt annat än ett Epos i prosaisk form, finna vi snart; ja den öfverspringer så tillvida de trånga gränssorna för ett Epos, som den med en viss grad af sanning kan sägas utgöra en sammansmältning af *alla* konstformer.

Genom sin *Episka* natur egande den lugna, ointresserade hållningen, der författarjaget försvinner; lånar den nemligen derjemte af *Lyrans* längtan efter idéen, samt känslornas rikedom och djup; samt af *Dramat*, utom den lifliga dialogen, en mera bestämd karaktersteckning, samt en upplösning i Dramatisk anda.

Så rymmas lätt alla möjliga former af lif och lefnadsförhållanden jemte hvarandra inom de vida ramarne af Romanens tafla. Jord och himmel, natur och historia, det tragiska allvaret och det komiska löjjet; den lyriska entusiasmen bredvid den under tårar leende humorn — allt detta kan Romanförfattaren skildra — om han annars är en verklig konstnär — utan att behöfva frukta, att mångfalden af föremål eller de många olika färgornas blandning skola frambringa ett vidrigt eller ens störande intryck.

En Romanförfattares förnämsta och första mål är dock skildringen af *menniskokarakteren* i alla dess nuan- cer, af dess känslor, passioner, affekter och grundsatser; ur hvilkas vexlande förhållande till hvarandra alla yttre handlingar och lefnadsöden böra utveckla sig. Han skall nemligen ej vara en blott trogen målare af verklighetens prosalif; ej tro att endast det är sannt, som de facto i verkligheten förekommit; utan snarare påminna sig, att blott *det* i högre mening bör kallas sannt, som är *förnuftigt*, eller det i hvilket idéens lif genomskimrar den genomskinliga formen; samt att den poetiska sanningen är blott det *sköna* uttrycket för *all* sanning.

Vidare skall Romanförfattaren i *universell* och *äkta* *menschlig anda* betrakta allt, som ingår i kompositionen, såsom för exempel, folklivet och sederne i det tidevarf, dit handlingen bör förläggas, äfvensom sjelfva scenen och lokaliteten. Så kan ej ens den historiska romanen — så vida den skall vara något annat än en afart af den egentliga historien — umbära ett Romantiskt element. Den måste ej blott vara en afskrift af några historiens blad med inblandning af litet dikt; utan sjelfva det historiska måste i Romanen äfven afspegla sig på ett *idealiskt* sätt; den måste icke blott afpregla det reela, det bokstalligt sanna, utan äfven sjelfva det poetiska, det ideala, den djupare intentionen hos tiden och de handlande. Denna ideala behandling är konstens högsta och egentligaste problem; derigenom står hon i *detta* afseende öfver naturen eller historien; derigenom blir hon ock i sjelfva verket mycket sannare än sjelfva verkligheten. — Att härtill fordras ett lifligt och genomträngande snille, en djup och vidsträckt verlds- och människokänedom är tydligt; men äfven allt detta är ej tillräckligt, så vida ej konstnären dermed förenar en högre verldsåsig, i kraft hvaraf han i det menskliga lifvet ser de allt genomlöpande trådarne af idéen; eller inser att all verldsutveckling blott är en städse fortgående realisation af det högsta väsendets tankar; att verkligheten blott är en *symbol* af idéverlden, till hvilken, under all yttre kaotisk förvirring, det helas innersta dock anande syftar.

Vidare bör Romanen vara *en målning af världen*, ej i och för sig såsom sådan, — då all inre enhet vore otänkbar — utan i dess förhållande till *en* eller *flera individer*, som skalden inför i veridshvilet för att der handla, kämpa, lida, bildas; eller med andra ord: berättelsens intresse måste foga sig till en *hufvudperson* eller *några nära förenade, framstående personligheter*; med

hvilka de öfriga grupperingarne kunna bilda ett harmoniskt helt.

Korteligen: "Romanen bör skildra *Individens* lif, betraktadt under en viss tid och hänfördt till menskolifvet i allmänhet, hvarvid karakteren uppträder såsom sig utvecklande subjekt, tillika afspeglande sin egen tid och det intryck den mottager af denna. Den sträfvar också derföre att höja det närvarande till poesi eller att poetiskt uppfatta det historiskt förflutna, i enlighet med hvilket syftsmål den ock antager prosans form" ¹⁾).

Så lärer ock Ast i "System der Kunstlehre", att "Romanen bildar människans genius till universi; utvecklar ur den djupaste individualitet och innersta subjektivitet hjeltens öden och dymedelst ett universum." — "Här", säger han, "lefver det ändliga i det oändliga, prosan spelar in i dikten, kriticismen upplöses i poesi, poesien blir philosophie och philosophien poesi etc." — Så lärer ock Solger, att Romanen bör utveckla karakteren på *universell* vis, så att i den särskildta karakteren ligger betydelsen af all menskelig individualitet.

Slutligen skall Romanen så mycket som möjligt söka bibehålla *formen för ett Epos*; så att ej, likasom i de Fransyska Romanförfattarnes nyaste produkter, det *Dramatiska* elementet får *öfverhand* i sjelfva framställningen. Det sednare bör derföre endast röja sig i dialogens liflighet; men ej genom hopade situationer allt för mycket inkräkta på sjelfva berättelsens område.

Till det förut sagda vilja vi nu tillägga att Romanen är vår tids enda möjliga Epos. Något egentligt, äkta Epos kan nemligen ej af vår tid framalstras. Anlednin-

¹⁾ Wendt: den sköna konstens hufvudperioder, p. 261,

gen härtill måste man med Hegel söka deri, att ett ursprungligt poetiskt världstillstånd — något som för det äkta Epos är oundgängligt — helt och hållet saknas. De gamla historiska minnena, den af en fornverlds mystiska mörker omdunklade sago- och hjelte-tiden, från hvilken skalderna hentade tjenliga ämnen för Episka diktverk; allt detta har liksom en dimma småningom förskingrats af den allt mer och mer sig utbredande civilisationens ljus. Det nyare Epos eller Romanen måste därför i stället för den Hedniska Hjeltetidens och den Christna Riddartidens underbara företeelser i den yttre världen, afspegla antingen rent historiska tidskiften, eller det moderna lifvet, och i dessa båda upptäcka ett underbart af annat slag — ett inre underbart. Eller som Hegel säger, hvad som förlorats derigenom att detta poetiska världstillstånd upphört; måste ersättas genom den poetiska skildringen af individerne och deras öden; hvarför ock den för Romanen bäst passande kollisionen är konflikten mellan hjertats poesi och förhållandernes prosa ¹⁾.

¹⁾ Visserligen hafva vi i nyare tider sett försök till frambringande af Epos, i sin egentliga antika form; så t. ex. och framför andra Goethes "Herrman und Dorothea". Men äfven detta sednare, ehuru ostridigt det yppersta, har dock ej kunnat till lif uppväcka en konstform, som tyckes hafva blifvit qväfd i den nyare tidens allför tunna luftkrets. — "Det antika Epos", säger Mundt i sitt verk om Samtidens litteratur, "var det ursprungligaste och omedelbaraste uttryck och aftryck af de gamla folkens lif i dess ethiska och religiösa betydelse. Ett modernt Epos i de Gamlas anda och form är alltså egentligen ett oting, om också den invändning, som man vanligen har gjort mot epos hos de nyare som en icke efter tiden lämpad form, så tillvida saknar grund, som poesien skall drifva igenom och alltid segerrikt har drifvit igenom allt, som den med äkta anda aflat och födt. Icke destomindre måste man tillerkänna endast en ringa giltighet åt de former, som en konstnärs fantasilek har väckt endast till ett skenlif. Goethes Herrman und Dorothea, huru

Sedan vi nu sålunda sökt att skildra Romanens *väsende*, skola vi äfven försöka uppvisa dess *ursprung* och *historiska utveckling*. Men som både tid och utrymme äro knappt tilltagna måste vi inskränka oss till en hastig öfverblick eller, att jag så må säga, ett hastigt uppdragande af teckningens konturer, utan att i detalj kunna utföra densamma. Först skulle vi dock kanske angifva hvarifrån den hemtat sitt namn. Detta finna vi hafva uppkommit i medeltiden, och egentligen betyda *berättelse på Romaniska språket*.

Då nemligen Romarne underkufvat det vestliga Europa, blandade sig småningom segervinnarnes och de besegrades språk med hvarandra; ur hvilken blandning ett eget språk omkring det 40:de seklet utbildade sig, och hvilket till skilnad från Latinet kallades det Romaniska eller Romanspråket. Detta var nu folkspråk, och talades snart uteslutande äfven vid hofven; dä deremot Latinet bibehöll sig vid domstolarne och kyrkan. Då det vid hofven blef mode att sysselsätta sig med litterära och i synnerhet poetiska ämnen, betjente man sig nästan endast af Romaniska språket; och allt, som i berättande stil föredrog, kallades "ett Romantiskt" eller en "Roman"; likgiltigt i hvad form det framställdes ¹⁾). Roman betyder således ursprungligen en *berättelse*, lika mycket om den är sann eller diktad ²⁾, eller båda delarne; och först

intagande äfven här det egendomliga geniet brutit sin väg genom de traditionella formerna, gör dock knappast ett annat intryck på oss genom sitt friska lif, än såsom ett med afsigt efterkonstladt."

¹⁾ O. A. B. Wolff: allgemeine Geschichte des Romans, p. 6. Så ock Sismondi: Litterature du Midi. Brüsselupplagan, p. 462.

²⁾ I denna mening begagnas detta ord ännu af Brantôme, då han nämner Roman du Bayard, dermed menande den namukunniga Fransyska hjeltens lefvernesbeskrifning.

sednare fick den betydelsen af en *utförlig berättelse om en diktad tilldragelse*.

Hvad Romanens första uppkomst angår, är det snart sagdt omöjligt, att derom kunna utsäga något visst. Man skulle nemligen kunna säga, att Romanen, innan den såsom sådan uppstod existerade i ett visst naturligt anlag hos menskoanden sjelf.

I följd af en inneboende längtan efter frihet och oberoende, äska vi nemligen att så mycket som möjligt försätta oss från de dagliga omgifningarne och det borgerliga lifvets former till en friare sfer; att skapa oss en ny verld, som vore mera omvexlande, mera lysande än den vanliga, samt der slumpen egde mindre inflytande, och der våra förmögenheter med mera frihet kunde utveckla sig. Att nu bestämdt säga när denna andens sträfvan realiserade sig i den Romantiskt-Episka dikten, eller att afgöra *när* och *hvar* den *första* Romanen diktades, är ganska vanskligt. Att denna diktart likväl långt innan den fick namn af *Roman* verkligen existerade, veta vi med visshet.

Vid studerandet af de *orientaliska* folkens poesi finna vi att denna diktart hos dem nått en ganska hög grad af fulländning. Så väl Indien som China, Arabien som Persien hafva att främte mer eller mindre utmärkta alster inom denna form. I synnerhet bearbetades denna konstform af *Chineserne*. Det låg ock i naturen af Chinas författning och seder, att Romanen der skulle med förkärlek omfattas. Den är ock hos Chineserne likasom hos oss den enda möjliga art af Episk diktkonst, och ungefär af samma anledning. Alla äkta episka motiver saknas nemligen äfven hos dem och poesien måste nästan uteslutande inskränka sig inom familjen; hvarför ock skal-

den måste vända sig till den omedelbara verkligheten, för att ur dess konflikter skaffa sig ämnen för sina dikter ¹⁾).

Af de öfriga Orientaliska folken hafva i synnerhet *Perserne* utmärkt sig inom detta gebiet. Nisami och Dschami äro lysande stjernor på denna himmel.

Glödande inbillningskraft, rik uppfinning i förening med snillrik anordning, är ett i allmänhet utmärkande drag hos dessa alster. Öfverförda till oss, hafva de ej heller förlorat något af sina behag; utan snarare förvärfvat sig ett nytt intresse; det nemligen som de skänka oss genom den trogna målning de framställa af lokalen, bruket och sederne i deras hemland.

För *Grekerne*, mästare i alla former af dikt Konst, kunde ej heller Romanen blifva aldeles främmande. Förr än vid tidpunkten af Alexanders död synas de likväl ej hafva odlat denna gren af litteraturen. Såsom förebildande och förebådande den egentliga Romanen, förtjena visserligen de mythiska berättelser att nämnas, hvilka, under namn af "Milesiska sagor" (de härstammade nemligen till största delen från Mindre Asien), leda sitt ursprung ända från 1:sta århundradet af den Christna tide-räkningen; men Romanen i egentlig mening, räknar dock sin födelse först i 4:de seklet.

Tillståndet af Grekernes seder och författning, synes ej heller hafva erbjudit något särdeles gynsamt ämne för detta slags komposition. Ett lif hvars lopp till en stor del på förhand var bestämdt och nödvändigt delades mellan statens angelägenheter och husliga bestyr, lånade sig ej gerna hvarken åt inbillningens eller slumpens nycker. Det offentliga lifvet tillhörde historien eller komedien, som i början af Athens demokratiska tidevarf var en af

¹⁾ Rosenkranz. Geschichte der poesie, p. 15.

organerne för den populära oppositionen. Privatlivet var allt för mycket isoleradt — snart sagt inneslutet i ett sanctuarium, för att kunna lemna något rikare bidrag åt skalden. Hvad återstod då för Romanen och Romanförfattaren? De enskildta oordningarne, som Grekernes lösa moral ej bemödade sig att dölja; slafvars och hetärers äfventyr jemte de framstående egenheterne i karakteren eller lefnadssättet hos några enskildta eller offentliga personer; allt detta var något hvarmed komediförfattaren fick låta sig nöja; men som ej kunde förslå inom Romanens mera vidsträckta omfång. Hvad var väl således naturligare, än att skalden utom verklighetens sfer snart skulle söka sig en annan friare verkningskrets; bortom de sociala intressena söka sig nya sådana; ett nytt slags personager och händelser? Det är ock i sjelfva verket på denna bana, som Romanen hos Grekerne efter Alexanders död började sina första fjät.

Men den verld, som den nu skapade, blef ännu vida trängre än den verkliga. Dess alster framträdde, det ena efter det andra, utan att erbjuda något annat än tafloer utan sanning och, hvad här af var en naturlig följd, fiktio-
ner utan intresse.

Dock äfven inom detta område hafva Grekerne tillkämpat sig en ej förkastlig lager. Så diktade *Heliodoros*, Biskop i Triikka omkring år 400 en Roman i 10 böcker under namn af Theogenes och Charikleia eller Æthiopika, utmärkt på en gång för stilens skönhet och elegance samt den nästan Romantiska färgton, hvarmed han målar kärlekens höghet och styrka. Lika hänförande, med lika mycken poetisk sanning målade ock en *Longus* Herdelifvets behag i sin Roman *Chloe och Daphnis* ¹⁾ En inta-

¹⁾ Wolff: "Geschichte des Romans", samt Rosenkranz: "Geschichte der Poesie".

gande naivitet, ett idylliskt lugn breder ett tjusande skimmer öfver hans i sanning målande taflor. Men dessa båda voro ock de enda stjernor, som spridde någon glans, under den långa natt i hvilken en litteratur slocknade, som i alla afscenden varit så glänsande.

De Grekiska Romanerne hafva emellertid gifvit oss den lärdom, att hvarje litteratur, som ej grundar sig på den Epoks seder, inom hvilken den uppkommit, och sålunda saknar allt sammanhang med det verkliga lifvet, dömmar sig sjelf till en säker om ock långsam död.

Äfven *Romarne* dröjde ej att tillegna sig de Milesiska sagorne; men dessa förblefvo dock ständigt exotiska plantor och slog aldrig rot bland folket. Dels var nemligen Romerska folkets anda alltför litet öfverensstämmande med detta slags dikt Konst, liksom i allmänhet med all slags poesi, dels var ock både nationen altför mycket sysselsatt och den enskildte för mycket upptagen af sig sjelf, för att kunna fatta någon smak för Romanläsning. Derföre har ock denna litteratur blott tvenne verk af detta slag att uppvisa: *Petronii* "Satyricon" af hvilken blott ett fragment kommit oss tillhanda, samt *Apuleii* "Gyllene Åsna", en efterbildning efter de milesiska sagorna, i hvilken ämnet är lånadt från Lukios' "μεταμορφωσεως λογοι" ¹⁾. Dessa verk, egentligen endast derföre värda uppmärksamhet, emedan de låta oss kasta en blick i den tids anda och förhållanden hvilken de skildra, blefvo ock utan efterföljare, likasom de varit utan föregångare, och blefvo först i en efterverld tillerkända något värde.

En lång tiderymd af ungefär ett årtusende förflöt nu innan denna konst åter kunde uppstiga ur den graf, i hvilken den, likasom snart sagdt all bildning, försänktes genom barbarernes inbrott i den civiliserade verlden. —

¹⁾ Rosenkranz, l. c. Wolff, l. c.

Denna långa mellanrymd, full af sedlig och social gäsning och under hvilken så väldiga elementer kämpade med hvarandra, var ock för ingen del egnad att återupplifva en litteratur, som mera än någon annan fordrar en lugn och ostörd reflexion. Ett sådant reflexionens lugn var ock så tillvida otänkbart, som ämnet ännu var för rikhaltigt och för chaotiskt sammanblandadt, för att tillåta en allmän och total öfverblick. Först efter lång bearbetning kunde denna massa blifva bildbar. Denna bearbetning verkställdes nu af den Episka poesien; en konstform i hvilken ett folks uppvaknande själfmedvetande först rör sig. Så bildade sig sedan det Romantiska Epos (egentligen blott en Roman i poetisk form); i början blott tillgängligt för de högre klasserne; men småningom nedstigande bland massan af folket; och, öfverförd i prosaisk form, stutligen utbildande sig till Roman.

Från hvilket land de första alstren af denna ur Chevaleriets sköte uppblomstrande litteratur leda sin härkomst, derom har man länge varit af olika meningar. Man har än velat räkna deras första anor från det genom Troubadourernas skaldekonst så ryktbara Provence, än från de i Spanien bosatta ridderliga Morerne. Men sedanast har Sismondi i sin Litterature du Midi med segrande bevisning gjort den åsigten gällande, att den Normandiska delen af Frankrike är Riddareromanens fädernesland.

De äldsta bland dessa Romancer äro författade i slutet af 12:te seklet, och alla utgångna ur Normandie eller från de Engelska konungarnes hof. — Sådana äro t. ex. "Tristan de Leonois", romanerne om "den helige Graal" och om "Lancelot". Ungefär vid samma tidpunkt skrefs ock romanen om Alexander, som i följd af sitt stora rykte gaf namn åt det versslag som bär dess namn och som från den tiden af Fransmännen begagnas såsom det företrädesvis *Heroiska* versslaget.

Riddar-Romanerne dela sig i 3:ne bestämdt begränsade och från hvarandra helt och hållet skiljda klasser. Den första bildas af Romanerne om Konung Arthur och hans runda bord; om trollkarlen Merlin, Tristan de Leonois m. fl. Ursprunget till hela denna roman-cykel finna vi i Roman du Brut författad 1155 af Robert Wace eller Gasse, en Anglo-Normandisk Trouvére från ön Jersey.

Den andra klassen af Riddarromaner bilda de så kallade "Amadisromanerne", hvilka man vanligtvis velat gifva ett Spanskt eller Portugisiskt ursprung. De härstamma nemligen samt och synnerligen från "Amadis af Gallien", som nästan allmänt anses vara skrifven af Portugiser Vasco Lobeira, som lefde i början af 14:de seklet. Man har dock i sednare tider af inre kriterier tagit sig anledning att förmoda, att denne Lobeira endast gjort en bearbetning efter en äldre *Fransysk* roman.

Den tredje familjen, helt och hållet af Fransyskt ursprung utgöres af Romanerne om Carl den store och hans Paladiner. Hit höra i synnerhet de af Adenés le Roi, författade Romanerne om de "fyra Haimonsbarnen", "Bertha med stora fötterna", "Dansken Ogier", m. fl.

Såsom ett helt och hållet eget och från Riddarromanen aldeles skiljdt slag, märka vi ock der klass af Allegoriska Romaner, som börjades med "Romanen om Rosen" ¹⁾ och sedan i mångfaldiga bearbetningar och imitationer fortsattes. Den lust till det allegoriska, som städse visar sig i en nations poetiska bildningshistoria, så snart den äldsta poetiska bildningskraften börjar afmattas, visade sig nemligen äfven nu, i midten af denna Epok och framträdde mot slutet af denna tidrymd så herrskande, att den snart sagt helt och hållet beherrskade den på Episk skaldekonst mättade smaken, och kan så-

¹⁾ af Guillaume de Lorris; i första hälften af 13:de Seklet.

lunda sägas afsluta denna för Europeiska folkens bildningshistoria så märkvärdiga och viktiga tiderymd. Vid samma tid upphörde ock den strängt poetiska formen för Romanen och prosan trädde i dess ställe. Detta skedde ungefär samtidigt i Tyskland och England ¹⁾.

Att smaken för Riddarpoesien ej helt och hållet ut-slocknat, visade emellertid de ständigt reproducerade Amadisromanerne, hvilka, egentligen blomstrande i Spanien, dock derifrån gjorde sin rund genom nästan hela det bildade Europa. Samma smakens riktning i afseende på Romanpoesi, hvars utveckling inom Frankrike vi nyss sökt framställa, visade sig nemligen ock bland alla civiliserade folk i Europa under medeltiden, och de egentliga hufvudämnena vandrade från det ena folket till det andra, samt blefvo genom fria bearbetningar samt inblandning af inhemska traditioner och sagor desse nationers verkliga egendom.

Då nu emellertid det Ridderliga lifvet i Europa nalkades sin upplösning, och slutligen helt och hållet ut-slocknade; men Riddarromanerne dock ännu fortsatte sin bana, förlorade ock desse derigenom sin sanning och den stödjepunkt de egt i det verkliga lifvet samt öfvergingo sålunda från poetiska behandlingar af nationelt lif till vidunderliga och tomma fantasibilder, alldeles främmande för tidens seder och förhållanden. Då uppstod ändteligen en man som man med skäl kunde kalla romanens återlösare och nedslog med sin trollstaf alla dessa vidunderliga foster, som tiden framalstrat; då uppträdde Cervantes med sin i alla tider oförgätliga Don Qvixotte. Genom att ställa alla dessa en irrande riddares utsväfvande äfventyr och orimligheter i en löjlig dager; genom att på ett löjligt sätt ställa dem i konflikt med verkligheten och i en

¹⁾ Wolff, l. c.

snillrik fabel uppställa sunda förnuftets protest mot de fantastiska och orimliga drömbilderna, Sancho Pansa mot Don Qvixotte, nedstörtade han med ett slag alla dessa figurer af dunst och dimma. Han kan ock derföre med denna sin Roman sägas hafva beträddt en ny och förut helt och hållet okänd bana. En pikant målning af tidens seder, djup utveckling af karakterer och passioner, intrigens konstmessiga uppställning, berättelsens naturliga och sanna ton, alla dessa egenskaper utmärkte detta arbete, och förenar sålunda i sig alla de olika förtjenster, som dess efterföljare sedan dela sig emellan ¹⁾.

Så lysande triumph Cervantes än skördade genom denna sin roman, kunde han dock likväl ej helt och hållet öfvervinna tidens falska smak. Om än de orimliga Riddaräfventyren upphörde, så trädde nu i stället i början af 17:de seklet de fadda och onaturliga *Herderoma-*

¹⁾ Ehuru satiriserandet af de många usla imitationerne af de gamla riddarromanerne var en af uppgifterne för Cervantes, var dock detta ej det enda han ville åstadkomma med sin Don Qvixotte. Han ville äfven visa de oförenliga kontrasterne mellan poesiens och prosans värld. Så är Don Qvixotte sedd från en högre poetisk synpunkt, den mest storartade och vördnadsbjudande karakter; betraktad från den prosaiska verklighetens synpunkt blir han oundvikligen löjlig. Derifrån ock den känsla af djup smärta som många hafva tyckt sig finna utbredd öfver detta arbete. Så är ock dess moral i sjelfva verket ganska sorglig, då den visar fåfängan af all denna själsstorhet och illusionen i all denna tapperhet. Men då ett arbete som logiskt genomförde denna sats, skulle bli både bittert sorglig och nedslående; kan deremot en satire skriven utan smärta vara af ganska glädlig ton; emedan man känner och inser att både den som sålunda beskrattar och de som beskrattas, äro mottagliga för intryck af högre art; att de äro människor ur hvilkas krets en Don Qvixotte kunde utgå.

Sismondi: Litterature du Midi. 2:dra del. p. 246—249.

nerne i dagen ¹⁾). Det var först i slutet af 17:de och i början af 18:de seklet, som denna litteratur genom *Sederromanen* tog ett större steg framåt på konstens bana. Man såg nu romanen likasom pånyttfödas ur sanningens och naturens anda dittills försummade och förbisedda källor. Den inträffade ock under omständigheter, som voro i hög grad gynnsamma för dess framsteg. I det ögonblick Philosophien hotade att taga öfverhanden öfver de sköna konsterna och på sig uteslutande riktade allas blickar; i det ögonblick då imaginationens sekel började öfvergå till kritikens, kunde man ej annat än med värma och förtjusning vända sig till en konstart, som, tillfredsställande bådas behof, kunde på en gång upptaga philosophens betraktelser och poetens skapelser; åt de moral-philosophiska undersökningarne kunde låna alla diktens behag. Stundom företog man sig att i en följd af scener, troget uppfattade efter livets vanliga gång, efterbilda passionernas naturliga framsteg och dess oundvikliga följder; stundom visste man att genom utvecklingen af några karakterer och deras konflikter skapa en intrig, som fångslade genom omvexlingen i situationer och den spända väntan på upplösningen. Stundom tjänade en snillrik fabel till embleme för en moralisk sanning. Sednare bemäktigade sig fantasien de genom undervisningen samlade kunskaperne, företog sig att upplifva det förflutnas kalla stoft och i sina målningar med tillhjälp af diktade personer och händelser låta en förfluten Epoks seder, bruk och anda åter upplefva.

Att närmare detaljera allt detta, skildra hur Romanen hos *Tyskarne* steg till sin höjd genom Göthe och Tieck, samt huru den sedan utvecklats sig hos alla öfriga

¹⁾ Detta var dock ej någon aldeles ny genre, utan hade i Montemayors "Diana" och dess imitatörer sina föregångare.

Europas nationer, vore *här*, om ock af högsta vikt, dock i anseende till ämnets vidlyftighet, hardt nära omöjligt; och vi vilja derföre härmed afsluta denna afhandling med det enda sluttillägg, att de aldra sednaste företeelserna inom Romanlitteraturen, genom sina ovanliga både förtjenster och fel samt framförallt genom de i nästan alla framträdande mer eller mindre praktiska "tendenserna", gifva all anledning att förmoda, det vår tid är en öfvergångsperiod, i hvilken vi hoppas att konsten ej skall gå under, utan tillkämpa sig mera både frihet och anseende.

